

„Haridusleksikon“

Rain Mikser^a

^a Tallinna Ülikooli kasvatusteaduste instituut

Mikser, R. (toim.) (2013). *Haridusleksikon*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

2013. aastal ilmunud „Haridusleksikon“ on Eestis esmakordne ulatuslikum katse kirjeldada ülevaatlike artiklitega hariduse ja kasvatuse valdkonna olulisemaid märksõnu, nendega tähistatavate mõistete arengulugu ning teaduslike uurimisvaldkondade põhijooni minevikus ja tänapäeval. Leksikonile järgnes väljaande teise osana 2014. aasta kevadel „Hariduse ja kasvatuse sõnaraamat“. „Haridusleksikoni“ väljaandmist ja ettevalmistamise pikaajalist protsessi toetas Haridus- ja Teadusministeerium.

Leksikonis on ühtekokku 43 artiklit, esitatuna tähestikulises järjekorras. 29 autori hulgas on esindatud Tallinna Ülikooli, Tartu Ülikooli ja Tallinna Tehnikaülikooli teadlased ja õppejõud, paaril juhul esindavad autorid ka muid asutusi ning üks autor on Ida-Soome Ülikooli professor. Taustalt ja institutsionaalselt kuuluvuselt mitmekesisist autorite ringkonda ühendab suur panus eesti haridus- ja kasvatusteaduste arengusse.

Artiklites on esmalt esitatud märksõnade vasted inglise, saksa, prantsuse, soome ja vene keeles, seejärel märksõnade levinuimad definitsioonid, märksõnaga tähistatud valdkonna arenguloo põhijooned Euroopa ja Põhja-Ameerika kultuuriruumis ning valdkonna olulisimad probleemid ja teaduslike uurimisteede põhiküsimused tänapäeval. Samuti on nimetatud valdkonna peamised rahvusvahelised teadusorganisatsioonid ja erialased ajakirjad. Võimaluse korral on antud lühiülevaade valdkonna uurimis-traditsioonist ja selle peaesindajatest Eestis.

Leksikoni eeldatav sihtrühm on kogu Eesti haridusüldsus, kõige enam aga hariduse ja kasvatuse valdkonna üliõpilased, õpetajad, õppejõud ning haridusametnikud.

Väljaande valmimine on suure hulga inimeste kauaaegse koostöö tulemus. 2007. aasta sügisel kogunes Tallinna Tehnikaülikooli professori, kauaaegse entsüklopeediatoimetaja Ülo Kaevatsi juhtimisel ja eestvedamisel Eesti

Keele Instituudis töörühm, kelle esimeseks ülesandeks sai märksõnade valiku ja artiklite struktuuri põhimõtete väljatöötamine. Tunnustatud rahvusvaheliste haridus- ja kasvatusteaduste entsüklopeediate ja leksikonide läbivaatamisel selgus üsna pea, et selles valdkonnas puuduvad maailmas ühtsed põhimõtted. See tuleneb suuresti asjaolust, et hariduse ja kasvatuse kui teaduslike uurimisvaldkondade määratlemine ja struktureerimine on alati olnud vaieldav. Arusaamad eri keele- ja kultuuriruumide vahel ning nende sees on sageli olnud sedavõrd erinevad, et kokkuleppele pole suudetud jõuda isegi haridus- ja kasvatusteaduste valdkondade ja koolkondade vastastikusel tunnustamises teadusliku uurimistöo valdkondadena üldiselt, rääkimata eri valdkondade konkreetsete esindajate vastastikusest tunnustamisest. Mõistagi kajastub see üldine seaduspärasus ka raskustes, mis esinevad eesti haridus- ja kasvatusteaduste mõttesuundade vahel.

Tuleb arvestada, et arvukate kompromisside tulemusena tehtud märksõnade valik ning kokku lepitud artiklite sisu ja struktuur ei kujuta endast katset esindada mingit ühtset – ja seetõttu paratamatult vaieldavat – pedagoogilist süsteemi. Esindatud on märksõnad, mis töörühma liikmete hinnangul on olulisimad nii Eesti kui ka siinset haridus- ja kasvatusalast mõtlemist ja praktikat kõige enam mõjutanud maade ning keeleruumide valdkondlikus traditsioonis.

Haridusterminoloogia täpne tõlkimine ühest keelest teise on keeruline protsess, kus pelgast keeleoskusest sageli ei piisa, sest terminite tähendusväljad erinevad keeliti. Artiklite pealkirjade võõrkeelsete vastete puhul on esile toodud levinuimad ning paljudel juhtudel mitmed teisedki osalised või täielikud sünonüümid. Kõige keerulisemaks osutus võõrkeelsete vastete leidmine haridusastmeid käsitlevatele märksõnadele (*alus-*, *alg-*, *põhi-*, *kesk-* ja *kõrgharidus*), sest eri maade haridussüsteemide erinevuse tõttu täpsed vasted sageli puuduvad. Kuna see probleem on pikka aega takistanud haridusastmete ning nende omandamist kinnitavate tõendite võrdlemist, on tänapäeval kasutusel UNESCO alates 1970. aastatest väljaarendatud rahvusvaheline hariduse standardklassifikatsioon International Standard Classification of Education (ISCED). Siiani rakendatakse ametlikult selle klassifikatsiooni 1997. aastal väljatöötatud versiooni, ent juba on loodud ka uuendatud, 2011. aasta versioon, mille puhul põhierinevused võrreldes varasemaga puudutavad kõrgharidusastet. Huviline saab ISCED klassifikatsiooni kohta rohkem infot Euroopa Komisjoni eestikeelselt veebilehelt.

Iga artikli lõppu on lisatud lühike kirjanduse loetelu. Selle koostamisel on püütud järgida põhimõtet, et allikad oleksid võimalikult ülevaatlikud ning kas paberil või elektrooniliselt Eesti teadusraamatukogudes kättesaadavad.

Oluline on mõista, et leksikon ei peegelda eesti haridus- ja kasvatusteaduste lõplikku seisundit ega üheselt kindlaks määratud struktuuri, vaid on valdkonna rahvusliku arengu etapp, mis on avatud muutustele, edasiarendusele ja konstruktiivsele, heatahtlikule mõttevahetusele. Töörühma liikmete, autorite ja toimetaja isiklike hoiakute ja arusaamade mõju väljaande lõplikule kujunemisele ei saa ega ole põhjust varjata.

Suure tänu võlgneb valminud väljaanne kõikidele retsensentidele, samuti leksikoni teise osa – „Hariduse ja kasvatuse sõnaraamatu” – töörühmale.